

Budućnost

Časopis Udruga Bolja Budućnost - 2024. Prosinac Br.83

BORBA ZA PRAVDU I PRIZNANJE HOLOKAUSTA ROMA

OBILJEŽEN SVJETSKI DAN ROMSKOG JEZIKA

ONE SU PONOS ROMSKE ZAJEDNICE

POBOLJŠANJE UVJETA ŽIVOTA ROMA

IMPRESSUM

Časopis Budućnost /Anglunipe
Izdavač: UŽRH "Bolja budućnost"
Adresa: Av. M. Držića 4,
10 000 Zagreb
tel/fax 01 6110311
mob. 098 298967

Glavni urednik/ca
Ramiza Memedi
e-mail: ramiza.memedi@gmail.com
uzrh.boljabuducnost@yahoo.com

U izradi ovog časopisa sudjelovali su:

Ramiza Memedi
Orhan Memedi
Fatima Demaj
Ramona Asanovska
Marina Horvat

i drugi

Rukopisi se šalju na adresu glavnog urednika. Urednički proces započinje zaprimanjem rada, elektronskim putem (email) u uredništvo časopisa. Uredništvo potvrđuje autoru zaprimanje rada te se nakon toga rad može objaviti.

e-mail; ramiza.memedi@gmail.com
uzrh.boljabuducnost@yahoo.com

Časopis izlazi četiri puta godišnje

Tiska se u 1000 primjeraka

**Časopis financira Savjet za nacionalne manjine Republike Hrvatske
te se ovim putem i zahvaljujemo**

ČASOPIS JE BESPLATAN

ISSN 1846 -9124

RAMIZA MEMEDI: ROMKINJE VIŠE NE TRPE OBITELJSKO NASILJE KAO I PRIJE, PRORADILA JE NJIHOVA SVIJEŠT

Kontinuitet romskih udruga je rijedak, često se osnivaju s velikim ambicijama, a završavaju brzim zatvaranjem zbog nedovoljnih kapaciteta. Novim Zakonom o udrugama se broj romskih udruga znatno smanjio, pa nam je drago vidjeti da se romska udruga može pohvaliti da je opstala 25 godina.

Povodom 25 godina rada Udruga Žena Romkinja u Hrvatskoj „Bolja budućnost“, razgovarali smo s Ramizom Memedi koja skoro 30 godina aktivno radi na pitanjima položaja Roma, a naročito Romkinja u Republici Hrvatskoj. Kontinuirano vodi udrugu kao predsjednica iste od samog početka te neformalno udruga je kreirana 1998. godine, a njen formalni oblik ostvaruju 1999. godine upisom u registar udruga.

U to razdoblje se teško ostvarivao napredak romske zajednice koja je rijetko poznavala svoja prava i mogućnosti, pa smo je upitali kako su se upustili u osnivanje udruge.

- Tada sam tražila tko bi želio raditi na poboljšanju položaja Roma, posebno na položaju Romkinja. Svoj rad smo započeli sa još 10 članica koje su se uključile i pokazale dobru volju da rade za svoju zajednicu. Očekivanja su im

bila prevelika. Na sreću dobile smo i prvu donaciju za rad od Američkog veleposlanstva, tako da smo započeli raditi i do danas još je udruga aktivna. Započeli smo surađivati sa drugim udrugama na poboljšanju položaja Roma u Hrvatskoj. Bilo je registriranih romskih druga, ali udruga za Romkinje tada nije postojala, tako da smo prve u Hrvatskoj registrirale Udrugu žena Romkinja „Bolja budućnost 1999. godine.

Zapitali smo se je prvim projektima koje je udruga pokrenula te koje područje bilo fokus na početku rada, osobito u razdoblju kada nisu postojali strateški dokumenti za romsku nacionalnu manjinu ili mjere koje bi poboljšali položaj Roma u Hrvatskoj.

- Prvi projekat koji smo započeli odnosio se na opismenjavanje Romkinja koje su prerasle školsku dob, jer smo došli do zaključka da im je to najpotrebnije u postratnom periodu. Imali smo veliki broj korisnika i jako im bilo je važno naučiti se potpisati, jer nisu mogle po Zakonu dobiti državljanstvo ukoliko ne poznaju hrvatsko pismo tj., znati čitati i pisati. Sve aktivnosti sa ženama smo radili direktno u romskim naseljima. Iako smo bile fokusirane na Romkinje, glavni nam je cilj bio uključiti djecu u škole ali i raditi sa njima na opismenjavanju jer nisu bili uključeni u

sustav obrazovanja. Rad sa ženama nam je olakšalo, jer smo s njima otvoreno razgovarali o tome koliko je bitno djecu uključiti u obrazovni sustav. Više sam se fokusirala na žene jer sam imala više informacija o stvarnim problemima, kako njih same tako i cijele obitelji. Analizirajući njihov položaj došli smo do spoznaje da su Romkinje višestruko diskriminirane kako u obitelji tako i van obitelji. To nas je motiviralo da još intenzivnije radimo na problem Romkinja.

Osim samog obrazovanja koje je ključno, pojasnila je i druge aktivnosti koje su neposredno slijedile u radu udruga koja se suočila s brojnim problemima Roma.

- Prva aktivnost nam bila opismenjavanje, a odmah smo započeli i dugi projekt „Zaštita i prevencija ženskog zdravlja, prevencija nasilja i higijena općenito“. U naselju smo naravno ušli sa projektom Prevencije ženskog zdravlja i higijena, ne govoreći o nasilju. Nasilje nam je bila preosjetljiva tema koju nismo odmah mogli isticati zbog patrijarhalnog načina života u romskim naseljima koji i dan danas opstaje u samim romskim zajednicama. Kako bi lakše organizirali radionice za žene, uključili smo mušku osobu koja bi Romima objasnila temu kako bi odobrili ženama da uopće dođu na radionice.

Predavanja na radionicama bi održala stručna osoba u tome području. Govorila je o prevenciji ženskog zdravlja, ali uz to govorila je i o prevenciji nasilja u obitelji. Neki muškarci iz naselja bi se raspitivali o predavanju i što se točno govorilo, te su bili protiv takvih edukacija, jer nisu željeli da žene nauče i znaju svoja prava na mogućnosti izbora, ali nisu nam mogli ništa, bile smo uporne i nismo stale.

Radili smo na području cijele Hrvatske s tim edukacijama i predavanjima te je bilo obećavajuće i optimistično raspoloženje. Imali smo i financijsku podršku fondacije iz Švedske za taj program i bio je poprilično uspješan. Sama ekipa iz Švedske koja je bila supervizija bila jako zadovoljna s povratnim informacijama.

Obzirom na patrijarhat u romskoj zajednici, zanimala nas je reakcija romske zajednice na činjenicu da se osniva „romska ženska udruga“.

- Iskreno rečeno, na početku nisu znali točno čime će se udruga baviti, iako smo imali prospekte o ciljevima. Bilo je tu raznih mišljenja od onih koji se slažu, do onih koji su bili protiv. Kada smo razgovarali i objašnjavali koji su ciljevi i što nam je krajnji cilj, naši muški korisnici bi iskazali zadovoljstvo i odobrenje s komentarima „Super je to sve“, „Imamo kome se obratiti za pomoć“, dok bi isti naknad-

no isticali svoje nezadovoljstvo s različitim komentarima kao što su: „Što će ona pričati s našim ženama i učiti ih šta da rade!“, „Da nas prijave naše žene policiji“. Ali sve to, nas nije zastrašilo i zaustavljalo, nasuprot, nas je još više motiviralo da radimo i educiramo što više korisnika o njihovim pravima koje im pripadaju po zakonu. Ja sam im odgovarala i rješavala s velikim osmijehom. Muškarcu najteže pada kada je žena obrazovanija od njega.

Kako se radilo o jedinoj romskoj udruzi koja se tada bavila s takvom tematikom, zanimalo nas je kakva je bila suradnja s drugim udrugama.

- Kada smo se mi registrirale bilo je dosta drugih registriranih ne-romskih ženskih udruga, jer su se za vrijeme rata organizirale i imale su razne ciljeve. Od njih nismo dobili veliku pomoć, a od udruga bi istaknula žensku udrugu CESI sa kojom smo jako dobro surađivali. Njihova članica nam je pružila edukaciju koja nam je na početku bila jako potrebna - pisanje projekata. Mi na početku nismo znale kako napisati pravi projekt, pa nam je takva edukacija dobrodošla u ostvarivanju naših ciljeva. Sve ostale „pomoći“ su bile kroz financiranje, da osnaže nas Romkinje i nitko nije baš pretjerano htio volontirati

Dvadeset i pet godina je je dug vremenski period s kojom se rijetko koja udruga može pohvaliti. Prošli su mnogi projekti koje je udruga ostvarila, pitali smo koje projekte bi izdvojila.

Ovo je dug period rada. Plodovi našega rada sada su vidljivi. Udruga je provela više od stotina projekata. Obrazovanje je važan faktor i jedno od temeljnih prava čovjeka. I ako želiš nešto promijeniti, moraš biti strpljiva i preći preko prepreka. Radili smo sa svim generacijama, ali jedno vrijeme odlučili smo da ćemo naš rad preusmjeriti na rad s mladima, iako smo dosta navika promijenili kod njih. Stariju generaciju ne možeš promijeniti, jer su oni zacrtali svoj put i mora biti tako kako su odlučili, dok mlađu generaciju možeš promijeniti i postići željeni cilj. Izdvojila bih projekte koje smo provodili sa mladima na području Hrvatske. Projekt osnaživanje i afirmacija mladih Roma. Ovaj projekat provodili smo par godina na više područja u Republici Hrvatskoj. Zadovoljna sam, od svih tih predavanja, mladima je nešto ostalo u sjećanju i da ih je usmjerilo u njihovom životu. Jednom mi je jedan dečko koji je imao otprilike 16-17 godina na predavanju rekao: „Što će mi obrazovana žena? Pa ženu uzimam za kuću, da stvorim obitelj, da mi sprema i odgaja djecu.“, bilo je više komentara i od drugih sudionika radionica. Bilo je i onih koji se slažu sa ugovorenim malodobnim brakovima, da treba ženu tući, da obrazovanje nije za žensko dijete, da nema pravo na izbor životnog partnera, do one da ona

ne treba raditi. To pokazuje samo kućni odgoj, jer su sve ove komentare čuli od svojih roditelja.

Dugogodišnjim radom uspjeli smo doprijeti do mladih i promijeniti njihove stavove o obrazovanju i zapošljavanju žena, ravnopravnosti, pravo na izbor životnog partnera i zbog toga mi je ovaj projekt bio jako važan, jer stvarno smo se jako trudili promijeniti svijest mladih o uključivanje u obrazovni sustav i ženske i muške djece. Danas imamo zaposlene Romkinje/Rome i ima više ženske djece koja su uključena u srednjoškolsko obrazovanje i fakultete. Dobna granica o malodobnim brakovima se promijenila, rijetki su sada ugovoreni malodobni brakovi. Romkinje više ne trpe obiteljsko nasilje kao i prije, pro-radila je njihova svijest. Nakon toliko mukotrpnog rada, danas mi je jako drago vidjeti promjene za koje sam se zalagala.

S određenim odmakom i duljim vremenskim periodom koji je prošao od kada je počela raditi na položaju Romkinja osvrnula se i na poziciju Romkinja u hrvatskom društvu danas.

- Poznatu rečenicu koju uvijek možemo čuti "ženska prava su ljudska prava", odnosno, žene imaju sva prava na papiru, ali u stvarnosti još uvijek se borimo za ta prava. Postizanje potpune ravnopravnosti žena i muškaraca danas predstavlja važan politički i strateški cilj, kako na globalnoj i europskoj razini, tako i u Republici Hrvatskoj. Ravnopravnost spolova je u Republici Hrvatskoj uređeno početkom 21. stoljeća, promjenom Ustava iz 2000. godine, tako da danas u Republici Hrvatskoj, ravnopravnost žena i muškaraca predstavlja ustavno načelo i jednu od najviših vrednota ustavnog poretka (čl. 3. Ustava). Međutim, u realnosti smo i dalje daleko od pune realizacije ravnopravnosti žena i muškaraca kako u privatnom tako i u javnom životu.

Romkinje su najugroženija skupina u društvu. Pozicija Romkinja u Republici Hrvatskoj je i dalje loša, iako posto-

je neke promjene. Njihovi problemi su uvijek istaknutiji od muške romske populacije. I dalje su zlostavljane, fizički, psihički, ekonomski itd. Patrijarhalnost i dalje je dominantan u zajednici te se neke od običaja moraju poštivati. Romkinje su izložene višestruke diskriminacije kako u društvu tako i u samoj zajednici.

Ali na svu sreću počele su promjene, posebno među mladim ženskim generacijama koje su sve svjesnije svoga odabira. Povećao im se broj upisanih u srednje škole i fakultete. Povećanjem broja educiranih mladih djevojaka doprinijeti će mijenjanju i svijest o ranoj udaji i rađanja velikog broja djece kao i svijest da ne moraju trpjeti niti jedan tip zlostavljanja.

Položaj Romkinja, ali i generalno svih Roma je i dalje u lošoj situaciji te pomaci su i dalje sporiji od očekivanog, pitali smo što bi društvo trebalo poduzeti kako bi se poboljšavao položaj Roma.

U Republici Hrvatskoj nedostaju konkretne akcije o do-broj praksi. Nema niti jednog uzora. Nema zaposlenih deklariranih Roma u državnim institucijama, kako na lokalnoj tako i na državnoj razini. U strukturama Grada Zagreba, kao glavnom i najvećem gradu u Hrvatskoj niti jedan Rom/Romkinja nije zaposlen/na. Ako gledamo susjedne države kao što je Srbija, Makedonija, Crna Gora, oni imaju Romkinje/Rome zaposlenih u Vladi, ministarstvima, državnim uredima i dr.

Udruga se u zadnjih nekoliko godina susreće s financijskim problemima za rad. Nacionalne institucije kao i Grad Zagreb baš i nemaju sluha za financijsku podršku romskim organizacijama. Istovremeno udruge većinskog stanovništva dobiju sredstva za svoje projekte o poboljšanju položaja Roma ali u stvarnosti projekat realiziraju sami bez uključivanja Roma. Financijska sredstva završavaju tamo gdje inicijalno nisu namijenjena. Praksa je pokazala da neromske udruge traže suradnju samo kada im zatreba da uđu u naselje da poslikaju ili da upoznaju nekog da im pomogne kako bi dalje nastavili provesti projekt samostalno bez uključivanje Roma.

Za romsku zajednicu su značajni i važni Vladin Operativni program za nacionalne manjine i Grada Zagreba, ali njihova realizacija i rezultati upravo puno ovise i o tome tko je uključen u realizaciji i kakvu će suradnju imati sa drugim organizacijama i lokalnom sredinom.

Razgovarala je F.D

UTISCI IZ ITALIJE: 10 GODINA ROWNI i 15 GODINA ROMNI APS

Dana 15. i 16. studenog 2024., imale smo čast sudjelovati na dvodnevnom događaju u Italiji kojim su obilježene dvije važne obljetnice – 10 godina djelovanja organizacije Rowni – Roma Women Network Italy APS i 15 godina postojanja organizacije Romni APS.

Kao predstavnice Hrvatske, uključujući Ramizu Memedi, predsjednicu Udruge žena Romkinja „Bolja budućnost“, Marinu Horvat, predsjednicu Romske organizacije mladih Hrvatske (ROMH) i članice ženske mreže, Adrijanu Bego i Stelu Šimić, pridružile smo se kolegicama iz cijele Europe kako bismo zajedno obilježile ovaj značajan trenutak za romsku zajednicu.

Refleksije i postignuća – Prvi dan

Prvi dan događaja bio je posvećen predstavljanju ključnih postignuća organizacija Romni i Rowni te refleksiji o izazovima i uspjesima tijekom godina. Program je započeo svečanim uvodom i predstavljanjem aktivnosti obje organizacije. Poseban naglasak stavljen je na doprinos žena koje stoje iza ovih inicijativa i koje su svojim trudom doprinijele jačanju zajednice. Jedan od najupečatljivijih dijelova prvog dana bilo je predstavljanje projekata poput JEKHIPE – „Prisvajanje naše prošlosti, obnova naše budućnosti“, koji se bavi borbom protiv antigiganizma, te inicijativa poput Accademe i Romnime,

koje promiču obrazovanje i profesionalno osnaživanje Romkinja. Saznale smo i za projekte posvećene istraživanju i prevenciji rodno uvjetovanog nasilja unutar romskih zajednica te školama liderstva koje potiču romski feminizam u Europi.

Svečani završetak prvog dana obilježen je dodjelom priznanja ključnim suradnicima i partnerima organizacija, što je bio emotivan trenutak za sve prisutne.

Radionice i interaktivni pristup – Drugi dan

Drugi dan događaja bio je fokusiran na radionice i praktičan rad. Teme radionica bile su pažljivo osmišljene

kako bi obuhvatile ključne izazove s kojima se suočavaju Romkinje diljem Europe. Naše predstavnice sudjelovale

su u nizu radionica, uključujući one o zdravlju i stilu života, ženama i nasilju, digitalnoj isključenosti, ekološkoj tranziciji i ekonomskom osnaživanju žena.

Posebno su nas inspirirale rasprave o prevenciji rodno uvjetovanog nasilja i pružanju podrške ženama koje su preživjele nasilje. Razmjena iskustava s drugim sudionicama pokazala nam je koliko je važno sustavno raditi na pružanju pravne i psihološke podrške te osnaživanju žena da prijave nasilje.

Radionice o ekonomskom osnaživanju pružile su nam konkretne ideje o tome kako osigurati bolji pristup financijskim mogućnostima, edukaciji i zapošljavanju za Romkinje. Naučile smo kako podržati žene u poduzetništvu i financijskoj neovisnosti, što vidimo kao važan korak prema društvenoj ravnopravnosti.

Što smo naučile jedni od drugih: Razmjena iskustava na proslavi 10 godina Rowni i 15 godina Romni APS

Sudjelovanje na događaju u Italiji, kojim su obilježene 10. godišnjica **Rowni** i 15. godišnjica **Romni APS**, bila je prilika da ne samo proslavimo postignuća, nego i razmijenimo znanja i iskustva s kolegama iz cijele Europe. Tijekom radionica, panel diskusija i neformalnih razgovora s organizacijama iz Italije, Srbije, Španjolske i drugih zemalja, imale smo priliku učiti jedne od drugih o različitim pristupima i metodama rada. Svi sudionici su donijeli vlastita iskustva iz svojih zajednica, a najvažnije lekcije koje smo naučile uključuju važnost zajedništva, obrazovanja, borbe protiv nasilja, kao i ekonomsko osnaživanje žena.

Zajedništvo i međusobna podrška: Ključ za uspjeh

Jedna od najspektakularnijih lekcija koju smo naučile bila je snaga zajedništva i međusobne podrške među organizacijama. Iako svaka zemlja ima svoje specifične izazove, zajednički cilj borbe za bolji položaj Roma, a posebno Romkinja, povezuje nas. U razgovorima s kolegama iz drugih zemalja shvatile smo koliko je važno međusobno dijeljenje iskustava i resursa. Talijanske organizacije su istaknule koliko su uspješne bile u udruživanju snaga i uvođenju zajedničkih inicijativa, čime su postigle veće vidljivosti i utjecaj na lokalnoj i međunarodnoj sceni. Ovo je iskustvo za nas značilo konkretan poticaj da ojačamo međusobnu suradnju i veće povezanosti između naših organizacija u Hrvatskoj i ostatku Europe.

Strategije za borbu protiv rodno uvjetovanog nasilja

Tijekom radionica o rodno uvjetovanom nasilju, razmijenile smo konkretne strategije prevencije nasilja unutar romskih zajednica. Organizacije iz Italije i Srbije podijelile su s nama iskustva o programima za podršku žrtvama nasilja, od kriznih centara do pravne pomoći i psihološke podrške. Upoznale smo se s projektima koji se bave preventivnim radom u školama, kako bi se mladi odgajali u duhu poštovanja i ravnopravnosti. Kroz razgovore

s kolegicama, shvatile smo koliko je važan obrazovni aspekt u prevenciji nasilja. Također, podijeljene su strategije kako uključiti muške članove zajednice u rad na smanjenju nasilja, čime se povećava uspješnost samih programa. Ovo iskustvo nas je potaknulo da unaprijedimo pristup u našim zajednicama, pružimo bolje usluge i osnažimo žene da prijavljuju nasilje, kao i da ih podržimo kroz cijeli pravni i psihološki proces.

Ekonomsko osnaživanje žena: Put ka neovisnosti

Tijekom radionica o ekonomskoj osnaženosti, bile smo svjedoci konkretnih rješenja koja su primijenjena u različitim zemljama kako bi se Romkinje osnažile i uključile u ekonomske procese. S kolegicama iz Italije, Srbije i Španjolske podijeljene su uspješne inicijative koje uključuju mikro-kreditne projekte, obuke za poduzetništvo i razvijanje digitalnih vještina. Ove inicijative su pomogle ženama da steknu ekonomsku neovisnost, čime su postale snažnije unutar svojih zajednica. Razmjena iskustava o projektima za žene u poduzetništvu potaknula je nas da razmotrimo kako bi slični programi mogli biti implementirani u Hrvatskoj. Naučile smo kako stvoriti sigurno okruženje za žene koje žele započeti vlastite poslove i kako im omogućiti pristup financijskim resursima. Smatramo da je ovo područje ključno za stvaranje temelja za dugoročnu promjenu i osnaživanje romskih zajednica.

Obrazovanje kao temelj za budućnost

Tijekom razmjena o obrazovnim programima, jasno je postalo da je obrazovanje ključ za stvaranje boljih životnih prilika, osobito za mlade Romkinje. Razgovarali smo o uspješnim projektima za digitalnu inkluziju koji su pomogli mladim Romkinjama u Italiji i Španjolskoj da steknu digitalne vještine, što im je otvorilo mogućnosti za bolja radna mjesta i obrazovne prilike. Razmjena iskustava o projektima u osnovnim i srednjim školama, kao i onima koji se bave obrazovanjem odraslih, potaknula nas je da razmotrimo kako unaprijediti obrazovni sustav za romsku djecu i odrasle u Hrvatskoj. Edukacija je, u konačnici, najbolji način za prevenciju društvene isključenosti i ekonomskog siromaštva, a svi smo se složili da je dugoročno ulaganje u obrazovanje ključno za razvoj zajednice.

Očuvanje identiteta i kulture

U razgovoru o očuvanju romske kulture, ponovo su se pokazali slični izazovi u svim zemljama. Romske zajednice suočavaju se s velikim pritiscima modernizacije i asimilacije, zbog čega je nužno aktivno čuvanje kulturnog naslijeđa.

Talijanske organizacije su predstavile projekte koji prikupljaju i dokumentiraju povijest romskih žena, uz stvaranje platformi za očuvanje jezika i tradicija.

Ovi projekti inspirirali su nas da razmotrimo kako možemo ojačati romski identitet i osigurati da mlađe generacije ne zaborave svoju povijest i tradiciju. Čuvanje kulture važno je za jačanje zajedništva i ponosa unutar romskih zajednica, a edukacija o kulturnim vrijednostima također pomaže u borbi protiv stereotipa i stigme.

Ekološka tranzicija i održivi razvoj

Na jednoj od radionica raspravljalo se o tome kako uključiti romske zajednice u ekološke projekte i održivi razvoj. Kolege iz Italije predstavili su inicijative koje kombiniraju ekološke projekte s ekonomskim osnaživanjem, poput organskog uzgoja i zelenih energija. Učili smo o projektima koji omogućuju Romkinjama da se uključe u ekološke inicijative, što ne samo da doprinosi očuvanju okoliša, već i otvara nove ekonomske mogućnosti. Ovaj aspekt nas je posebno inspirirao jer smo shvatile da ekološka tranzicija može biti ujedno i prilika za radna mjesta, obrazovanje i razvoj zajednice, a ne samo izazov.

Građanski aktivizam mladih: Poticanje promjena

S kolegicama iz drugih zemalja također smo razgovarale o važnosti uključivanja mladih Romkinja u građanski aktivizam. Razgovori su pokazali kako je angažman mladih ključan za dugoročne promjene unutar zajednica. Italijanske i srpske organizacije podijelile su uspješne

primjere mentorstva i građanskog obrazovanja koje potiču mlade žene na preuzimanje vodstva. Ova iskustva nas motiviraju da radimo na projektima koji omogućuju mladim Romkinjama da prepoznaju važnost političkog angažmana i aktivizma, te kako kroz različite platforme mogu utjecati na društvene promjene.

Zaključak

Kroz sve radionice i interakcije tijekom dvodnevnog događaja, postalo je jasno da su izazovi i problemi s kojima se suočavamo u našim zemljama slični, ali i da postoje mnoge uspješne prakse i rješenja koja možemo primijeniti u Hrvatskoj. Naučile smo ne samo o tome kako raditi na konkretnim problemima poput nasilja, obrazovanja, ekonomske osnaženosti i kulture, nego i o tome kako bolje surađivati s drugim organizacijama i razmjenjivati resurse. Inspirirane ovom razmjenom, spremne smo unaprijediti naš rad i implementirati nove ideje koje će koristiti romskim zajednicama u Hrvatskoj, kao i šire u Europi.

Planovi za budućnost

Po povratku u Hrvatsku, naš tim planira implementirati naučene lekcije i stečena znanja kako bismo dodatno unaprijedili naše projekte i aktivnosti. Fokusirat ćemo se na osnaživanje žena kroz edukaciju, podršku žrtvama nasilja te promicanje građanskog aktivizma među mladim Romkinjama. Velika zahvala ide organizacijama Romni APS i Rowni, kao i svim sudionicima ovog događaja koji su svojim iskustvom i znanjem obogatili naš rad.

Ovo nije bio samo događaj, već i prilika za jačanje veza i stvaranje novih suradnji koje će koristiti romskim zajednicama širom Europe.

Marina Horvat

BORBA ZA PRAVDU I PRIZNANJE HOLOKAUSTA ROMA

Mirjam Karoly je rođena u Frankfurtu u Njemačkoj 1970. godine. Kad je imala pet godina, s roditeljima i braćom i sestrama preselila se u Austriju. Majka joj je Njemica, a otac gradišćanski Rom.

Osnovnu školu i gimnaziju pohađala je u Beču prije nego što je završila studij političkih znanosti. U mladosti se prvi put susrela s pitanjima svoje etničke skupine. Tijekom studija Mirjam se počela i akademski baviti romskom problematikom. To je ujedno bio i početak njenog rada u udruzi "Romano Centro".

Priznavanje Roma 1993., godine bio je vrlo bitan događaj za etničku skupinu, kaže Karoly. Od tada je bilo puno pozitivnih pomaka, poput povećanja svijesti kod većinskog stanovništva prema manjini, pa tako danas sve više Roma iskazuju svoj identitet te se mogu bolje predstaviti u različitim područjima i steći uporište.

Uz povijesni razvoj i na primjerima iz Njemačke i Austrije, Mirjam Karoly govori o važnosti borbi za priznavanje holokausta, pokret za građanska prava Roma, ali i za međunarodni pokret mladih kao sredstvo za osnaživanje, sudjelovanje i samo - odlučnosti. Mirjam Karoly je politologinja i nezavisna konzultantica koja se fokusira na ljudska prava i romsku politiku u Europi, razmatrajući pitanja roda i različitosti.

Od 2013. do 2017. bila je voditeljica kontaktne točke za pitanja Roma i Sinta u Uredu za demokratske institucije i ljudska prava (OESS) u Varšavi. Kao zagovornica za prava Roma, Karoly je članica Savjetodavnog vijeća austrijske etničke skupine za Rome, počasni član Romskog Centra i član austrijske delegacije Međunarodnog saveza sjećanja na holokaust. Aktivna je u Austrijskom i Europskom

romskom pokretu te u inicijativama koje rade na kontekstu analiziranja povijesnog progona Roma u svjetlu aktualne situacije ljudskih prava.

Mirjamin otac rođen je u koncentracijskom logoru u Lackenbachu u Austriji, gdje su nacisti zatvarali pripadnike zajednica austrijskih Roma i Sinta. Mnogi su bili osuđeni na prisilni rad, uključujući Mirjaminu baku i djeda po ocu. Od prijeratne austrijske populacije Roma i Sinta od 11 000, samo 10% preživjelo je Drugi svjetski rat, a Mirjamin otac je bio jedan od njih.

Učeći o povijesti svoje obitelji i diskriminaciji s kojom se suočavaju Romi, Mirjam je postala duboko svjesna nepravde učinjene njenoj zajednici. Politologinja i danas izaslanica IHRA-e, Mirjam Karoly dala je značajan doprinos ostvarivanju ljudskih prava Roma na lokalnoj i međunarodnoj razini.

Za Mirjam je obrazovanje o genocidu nad Romima neophodno za izgradnju pravednih i inkluzivnih društava. Preporuke IHRA-e za poučavanje i učenje o progonu i genocidu Roma tijekom nacističke ere korak su prema njegovanju autentične empatije za živote Roma.

„Obrazovanje je jasan put do osnaživanja romskih glasova i socijalne pravde u demokratskim društvima. Preporuke IHRA-e ključni su doprinosi,” kaže ona.

Zanemareni genocid

Unatoč svemu što je proživjela njezina obitelj, ni Mirjam ni njezin otac tijekom školovanja nisu doznali za progon Roma. Nacistički progon i genocid nad Romima nije bio dio službenog političkog sjećanja.

Učeći o povijesti svoje obitelji i diskriminaciji s kojom se suočavaju Romi, Mirjam je postala duboko svjesna nepravde učinjene njenoj zajednici. Tijekom odrastanja svjedočila je šutnji o stradanju Roma u nacionalsocijalizmu što je imalo negativan utjecaj na preživjele i buduće generacije. „Nitko nije pitao preživjele Rome o njihovoj boli ili o tome kako se osjećaju”, razmišljala je ona.

Kroz osobna i akademska iskustva naučila je kako traume prošlih zločina ostaju neriješene u romskim zajednicama.

Nitko nije pitao preživjele Rome o njihovoj boli ili o tome kako se osjećaju.

Kasnije, kao voditeljica kontaktne točke za pitanja Roma i Sinta pri Organizaciji za europsku sigurnost i suradnju

(OESS), Mirjam se susrela sa surovom realnošću diskriminacije s kojom se suočavaju romske zajednice. Duboko ukorijenjen rasizam u europskim društvima ostavio je mnoge Rome da žive u teškom siromaštvu i isključuje ih iz osnovnih prava i jednakih mogućnosti.

Mirjam smatra da rasizam i diskriminaciju s kojima se suočavaju romske zajednice potiče i zanemarivanje stoljetnog progona Roma koji je kulminirao genocidom nad Romima. Mirjam ovaj stalni rasizam i diskriminaciju Roma vidi kao jedan od najvećih izazova za ljudska prava u današnjim europskim društvima. Nedostatak svijesti omogućuje bujanje diskriminacije u društvenim i političkim institucijama, normalizirajući rasne predrasude i otežavajući ostvarivanje jednakih prava.

Mirjam traži od nas da proučavamo romska iskustva u kontekstu duge povijesti progona Roma u Europi. Ne možemo osigurati pravdu i potaknuti ozdravljenje od prošlih nevolja bez razumijevanja duboko ukorijenjenih rasnih predrasuda protiv romskih zajednica.

Preporuke IHRA-e: suradnja romskog civilnog društva i stručnjaka za obrazovanje o holokaustu

“Za romske zajednice, veća svijest, priznanje, sjećanje i obrazovanje o genocidu nad Romima važni su koraci prema pravdi”, kaže Mirjam, koja je bila dio skupine za izradu Preporuka IHRA-e za poučavanje i učenje o progonu i genocidu. Roma tijekom nacističke ere. Također je naglasila rastuću važnost veće suradnje između romskih aktivista i stručnjaka za obrazovanje o holokaustu.

“Moramo priznati da svi možemo puno naučiti jedni od drugih. Zajednički rad je neophodan ako želimo potaknuti uključenost i njegovati kolektivnu svijest koja prepoznaje iskustva Roma.”

Preporuke djeluju kao referentna točka za kreatore politika, romsko civilno društvo i obrazovne radnike te potiču kulturu razmjene iskustava i uvida kako bi se stvorila snažnija mreža oko prepoznavanja glasova Roma.

Preuzeto sa MMRC stranice

OBILJEŽEN SVJETSKI DAN ROMSKOG JEZIKA

U studenom počinje razdoblje obilježavanja Svjetskog dana romskog jezika koji je započet upravo u Hrvatskoj tiskanjem Romsko-hrvatskog rječnika 2008. godine i Deklaracijom o romskom jeziku. Danas, šesnaest godina kasnije imamo obilježavanje tog dana u cijeloj Europi, ali i šire.

Povodom Svjetskog dana romskog jezika organizirane su mnogobrojne aktivnosti na nacionalnom i međunarodnom nivou. Sami početak vuče korijene iz Hrvatske i nakon niz godina vidimo i plodove obilježavanja istog. Čestitke su, među ostalim pristizale i iz

Hrvatskog sabora tokom sjednice gdje je predsjednik Hrvatskog sabora Gordan Jandroković čestitao, u ime Sabora, i svoje osobno, svim Romima Svjetski dan romskog jezika.

- Možemo biti ponosni i zadovoljni činjenicom da je Hrvatski sabor u svibnju 2012. bio prvi parlament u svijetu koji je dao potporu međunarodnoj inicijativi o ustanovljavanju 5. studenoga kao Svjetskog dana romskog jezika., rekao je predsjednik Hrvatskog sabora Jandroković.

Održan je i primitak romskih predstavnika iz Hrvatske i inozemstva od strane saborskog zastupnika Veljka Kajtazija, na kojoj je nazočio i potpredsjednik Hrvatskog sabora, Željko Reiner.

Vijeće Europe i ERIAC

Održana je i konferencija pod nazivom „Zaštita romskog jezika“ koja održana 05. studenoga 2024. godine, u Palais de l'Europe u Strasbourgu. Konferenciju su organizirali Odjel za Rome i Putnike te Odjel za nacionalne manjine i manjinske jezike pri Vijeću Europe, u suradnji s Europskim romskim institutom za umjetnost i kulturu (ERAC). Događaj je okupio predstavnike europskih institucija, nevladinih organizacija, stručnjake za manjinska prava i akademsku zajednicu kako bi raspravili o izazovima, perspektivama i uspješnim praksama očuvanja romskog jezika. Iz Hrvatske je sudjelovao ravnatelj Ureda za ljudska prava i prava nacionalnih manjina, Alen Tahiri.

Na završetku konferencije, Eleni Tsetsekou iz Vijeća Europe i Timea Junghaus iz ERIAC-a istaknule su važnost daljnje suradnje svih dionika u očuvanju i razvoju romskog jezika. Ističu potrebu za zalaganjem na europskoj razini, kako bi se zajedničkim djelovanjem osiguralo da romski jezik i dalje obogaćuje kulturnu baštinu **Roma** u Hrvatskoj, Europi i svijetu te da predstavlja ključni element identiteta romske zajednice.

Brojna događanja u Hrvatskoj, uz centralno obilježavanje

Uz mnogobrojna mikro događanja u različitim županijama, centralno obilježavanje organizirala je krovna organizacija Savez Roma u Republici Hrvatskoj "KALI SARA" u sklopu trodnevnog programa i aktivnostima u Romskom edukacijsko-kulturnom centru te Muzeju suvremene umjetnosti.

Početkom programa, 3. studenog je organizirano predstavljanje dviju knjiga, u sklopu književne večeri u Romskom edukacijsko-kulturnom centru. Predstavljena je opsežna monografija o istaknutim Romima i Romkinjama 'Tragovima romske kulture – zaslužni među nama' te knjiga 'Romkinje i škola. Perspektive i izazovi' Dijane Kirilove, međunarodno poznate autorice koja godinama radi na području romskog jezika. Sve je popraćeno i glazbenim nastupom koji je oduševio posjetitelje.

U zagrebačkom Muzeju suvremene umjetnosti održana je 4. studenog središnja svečanost povodom ovogodišnjeg obilježavanja Svjetskog dana romskog jezika, a tradicionalno je bogati program uključivao obraćanja visokih uzvanika, dodjelu nagrada za očuvanje romskog jezika i kulture te glazbene nastupe zagrebačkog sastava Sakupljači perja i KUD-a „Behlulji Bajram“ iz Francuske.

Završni event održan je 5. studenog u Romskom edukacijsko-kulturnom centru s predstavljanjem dvije knjige, autora pravnik Mate i Branke Arlović te Zlatomira Jovanović. Na samom predstavljanju su sudjelovali i autori koji su upoznali sudionike sa svojim djelom, a Mato i Branka Arlović govorili su o svojoj knjizi 'Romi u Republici Hrvatskoj. Položaj, prava i slobode i njihovo ostvarivanje' te novinar i prevoditelj Zlatomir Jovanović o zanimljivoj knjizi 'Greh jedne Romkinje'.

Samim time je zatvoren event na kojem su sudjelovali mnogobrojni pripadnici romske zajednice iz Hrvatske, ali i Europe. Bogati program je popraćen i sudjelovanjem mnogobrojnih romskih aktivista iz Europe koji su doprinijeli unaprjeđenju položaja Roma u svijetu.

MORAMO OČUVATI NAŠ JEZIK!

Povodom Svjetskog dana romskog jezika i obilježavanja u svijetu, pitamo se kakva je situacija s romskim jezikom u Hrvatskoj.

Iako imamo šaroliku tradiciju i običaje, romski jezik predstavlja zajedničku točku i možda najbitniju stvar identiteta Roma. Ako uzmemo u obzir samo Rome u Hrvatskoj, njihov identitet ne možemo svesti u jednu komponentu, bilo to kroz tradiciju, vjeroispovijesti ili druge značajne čimbenike koji čine dio identiteta jednog naroda. Jezik, bez obzira na varijacije ima zajedničku točku svih Roma i kroz njihovu varijaciju često možemo povezati porijeklo i skupinu kojoj pripada.

Možemo se složiti da nije samo sredstvo komunikacije već karika koja povezuje Rome diljem svijeta. Iako u Hrvatskoj imamo značajan spor oko romskog i bajaškog jezika, moramo priznati da jedini priznati romski jezik jeste Romani chib (u prijevodu romski jezik). Iako se radi o percepciji pojedinca i određenih skupina koji bajaškim jezikom smatraju romskim jezikom, različitost u govornom i pisanom obliku te činjenica da je to staro rumunjski jezik koji su donijeli migracijom, osporava svaku zamisao da se isti može svrstati pod romskim jezikom.

Međunarodno obilježavanje Svjetskog dana romskog jezika, a zaborav na lokalnoj razini

Tokom šesnaest godina obilježavanja ovog dana, ostvareni su mnogi značajni pomaci u generalnom smislu i uvažavanju romskog jezika, čak je Hrvatska jedna od rijetkih zemalja u kojim je moguće studirati romistiku – znanost o romskom jeziku, kulturi i povijesti.

Svemu tome treba odati počast, a problemima koji se događaju treba rješenje. Naime studij koji već niz godina postoji rijetko upisuju Romi iz Hrvatske, jednostavno je premalo studenata generalno, a nedovoljno zainteresiranih za navedeni diplomski studij pokazuje potrebu za reagiranjem nadležnih kako bi se stvorio dovoljan

kadar koji bi riješio osnovni problem koji teritorijalno pogađa velik broj Roma u pojedinim županijama, a to jest gubljenje romskog jezika urbanim i integriranim romskim obiteljima. Naime, život u mješovitim društvima te integracijom, počinje proces asimilacije koji prvenstveno utječe na gubitak jezika koji polako nestaje u romskim obiteljima. Stereotipi i predrasude prema romskoj zajednici duboko su ukorijenjeni u mnogim društvima, a njihov negativan utjecaj posebno pogađa mlade Rome, koji su na raskrižju između očuvanja svog kulturnog identiteta i integracije u šire društvo. Oni jednostavno gube potrebu za učenjem materinskog jezika te preuzimaju hrvatski jezik kao primarnim u školskom, privatnom i obiteljskom okruženju.

Takav nedostatak utječe i na druge komponente romskog identiteta te samim time se gube brojni običaji i tradicija koja se dugo čuvala u brojnim obiteljima. Iako su definirani različiti modeli kroz Ministarstvo znanosti, obrazovanja i mladih s kojima se može ostvariti pravo pripadnika nacionalnih manjina na odgoj i obrazovanje na jeziku i pismu nacionalnih manjina kojim se služe, iste se ne koriste za romsku zajednicu. Trenutno najprihvatljiviji, model C, po kojemu se nastava izvodi na hrvatskom jeziku uz dodatnih dva do pet školskih sati namijenjenih učenju (njegovanju) jezika i kulture nacionalne manjine se ne koristi jer nema dovoljan stručan kadar, a mogućnosti su nam na dohvat ruke.

Moramo očuvati naše najveće bogatstvo – jezik!

Upravo te činjenice su razočaravajuće jer dostupne mogućnosti koje su nam pružene nitko ne iskorištava te je potrebno usmjeravanje mladih kroz pozitivne mjere kako pokrenuti novi kadar i kapacitete romske zajednice. Kroz novu generaciju i povlaštene stipendije može se stvoriti kapaciteti koji bi mogli očuvati jezik koji bi ubrzo mogao izumrijeti, osobito u urbanim sredinama, ako se nastavi ovakvim trendom.

Orhan Memedi

ONE SU PONOS ROMSKE ZAJEDNICE

Uz trud nagrada dolazi

Obrazovanje je jedini put ka uspjehu u životu, a toga su svjesni sve više mladih Roma koji se uz brojne izazove ipak uspiju izboriti da ostvare svoje snove. To vidimo i kroz ova dva uspjeha mladih Romkinja iz međimurske županije

Moramo biti svjesni da romska djeca ne kreću s iste startne pozicije u obrazovanju od ostale djece. To je činjenica koja je neosporna i početak brojnih izazova s kojima se susreću u svome obrazovanju. Od vršnjačkog nasilja, diskriminacije, ali i nedovoljnog sluha od strane školskog sustava mnogi posustaju što potvrđuju razni podaci i činjenica da samo 0.5% osoba romske narodnosti u Hrvatskoj ima završenu trogodišnju višu školu ili visoko obrazovanje.

Zato se trebamo boriti i pokazati mladima uzore na koje se mogu osloniti i biti primjer svojoj zajednici, kao što je Petra Herceg iz Pribislavca koja je početkom studenog diplomirala na Učiteljskom fakultetu u Čakovcu.

Svojim primjerom pokazuje kako se prepreke mogu nadvladati, posebno kada su u pitanju obrazovanje i težnja prema profesionalnom razvoju.

“Jedno poglavlje mog života je završeno. Uspjela sam, korak po korak, slijedeći svoje snove i ciljeve,” rekla je Petra, koja svojim postignućem šalje snažnu poruku mladima o važnosti obrazovanja.

Kao majka dvoje djece, Petra je postala inspiracija svojoj zajednici i svima koji je poznaju. Uz obitelj uspjela se ostvariti u profesionalnom području te poslovne izazove ostvaruje u dječjem vrtiću „Zvezdica“ u Nedelišću.

Njen uspjeh je primjer da se može u životu ostvariti profesionalna karijera unatoč svim preprekama koje je prošla.

Od obiteljske tragedije do policijske akademije

Bojana Balog i njeni izazovi su zasebna priča koja nosi život pun izazova. Od odrastanja u romskom naselju

preko obiteljske tragedije zbog koje je ostala bez oba roditelja te udomljavanja uspeva izvući najbolje moguće što život pun izazova nosi. Sve je to doživjela u ranoj dobi i ipak ostvarila značajan uspjeh te upisala policijsku akademiju. Preko noći je ostala bez oba roditelja zbog nasilja u obitelji. Majka preminula od ozljeda, a otac je na odsluženju zatvorske kazne u trajanju od 21 godinu. Nažalost je obiteljsko nasilje često u romskim obiteljima i žalosno je da djeca tako rano doživljavaju takav tragičan čin kao što je Bojana doživjela.

- Djevojčica je bila jadna, tužna, trebala je nečiju zaštitu, toplinu... S obzirom da imamo iskustva s takvim slučajevima, i supruga Snježana i ja učinili smo sve da joj omogućimo zdrav i miran život, kao i uspješno školovanje. Bojana je čvrsto stala na svoje noge. Kod nas je uspješno završila osnovnu školu, zatim srednju za prometnog tehničara s odličnim uspjehom. Stekla je veliko samopouzdanje i motivaciju da ide dalje. Položila je sve testove i primljena u Policijsku akademiju. Za 10 mjeseci volio bih je vidjeti s diplomom i u policijskoj odori. – ističe Elvis Kralj koji je bio njen udomitelj šest godina.

Bojana je prije šest godina smještena u obitelji Elvisa Kralja, preplašena, izgubljena, sa slabim ocjenama u školi. Uz podršku Elvisa Kralja i njegove obitelji ipak uspijeva u svojem hrabrom cilju da upiše policijsku akademiju.

Upravo zbog tih izazova koje je prošla, ona može biti ponos romske zajednice jer je ostvarila mnogo toga što brojne mlade Romkinje nisu uspjele.

Romkinje doživljavaju i dalje više prepreka nego Romi

Petra i Bojana su ostvarile svoj cilj, ali i dalje imamo brojne prepreke s kojima se suočavaju mlade Romkinje, na svim razinama i u bilo kojoj dobi. Statistika je poražavajuća i podaci su pokazatelji da imamo i dalje veliki jaz koji osobito pogađa Romkinje. Iz raznih izvora imamo brojne podatke koje pokazuju da čak 62.5% Romkinja nije uspjelo završiti osnovnu školu, i taj podatak je poražavajući za sve nas. U nacionalnim strateškim dokumentima Romkinje se spominju kao jedna od najdepriviranijih kategorija romske populacije zbog izloženosti višestrukoj diskriminaciji i socijalnoj isključenosti na temelju rase, spola i statusa. Nažalost brojke govore realnost pa iz njih možemo vidjeti da gotovo polovica Romkinja u Međimurju i Sjevernoj Hrvatskoj odustala od pohađanja osnovne škole. Postotak govori sam za sebe koliko je alarmantno stanje za romsku zajednicu koja mora početi djelovati na lokalnoj razini jer negativni ishodi su mnogo češći nego ovakve životne priče ovih junakinja koji su se izborili za vlastiti uspjeh.

Orhan Memedi

ODRŽAN EDUKATIVNI SEMINAR SAVJETA ZA NACIONALNE MANJINE

Savjet za nacionalne manjine je 29. studenog 2024. godine održao tradicionalnu edukaciju o prijavama na Javni poziv prema novim Kriterijima financiranja i ugovaranja, ali i podnošenju izvješća za provedbu projekta u 2024. godini.

U Novinarskom domu održana je redovita edukacija o prijavama na Javni poziv i proširenjem područja prijave koje su moguće za 2025. godinu. Na edukaciji je sudjelovalo preko sto trideset sudionika čiji broj iz godinu u godinu raste. Uz predstavnike Savjeta, na otvorenju je sudjelovao i saborski zastupnik češke i slovačke nacionalne manjine, predsjednik Kluba zastupnika nacionalnih manjina, a ujedno i član Savjeta za nacionalne manjine, Vladimir Bilek. Osvrnuo se na prijedloge udruga prethodnih godina da dođe do izmjena kriterija te se zahvalio predsjedniku Savjeta za nacionalne manjine, stručnoj službi Savjeta, ali i povjerenstvu koje je radilo na izmjenama kriterija. Istaknuo je da su svjesni da su kriteriji stariji od deset godina i da je došlo do mnogih promjena tokom toga razdoblja, ali i inflacije koju nisu mogli pratiti određeni postotci unutar kriterija.

Predsjednik Savjeta Tibor Varga uvodnim obraćanjem podsjetio je nazočne na novoobjavljene Kriterije finan-

ciranja i ugovaranja programa ostvarivanja kulturne autonomije nacionalnih manjina koji donose određene pozitivne pomake u odnosu na prethodno razdoblje. Istaknuo je povećanje sredstava za 2025. godinu za deset posto te kontinuiran rast koji prati prethodne godine. Referirao se na postupak prijave programa kulturne autonomije putem javnog poziva i novinu odnosno Upute udrugama i ustanovama nacionalnih manjina za prijavu na Javni poziv u 2025. godini. Osvrnuo se i na manifestaciju koja se u prošlosti organizirala kontinuirano do 2008. godine u KD Vatroslav Lisinski. Savjet za nacionalne manjine je odlučio financirati ponovno pokretanje ovakvog nastupa nacionalnih manjina koje će kroz kulturna umjetnička društva prezentirati svoju kulturu te takav pristup je uvijek bio dobro posjećen i prihvaćen u Zagrebu.

Zamjenica predstojnika Stručne službe Savjeta Ida Balić u bitnome je izložila o novinama Kriterija kao i po-

stupku na koji će se vršiti prijave programa. Ukazala je na praktična rješenja i primjere s ciljem izbjegavanja pogreški koje se kontinuirano javljaju pri provedbi postupka prijave programa. Dala je i određene smjernice

po pitanju provjere urednog zaprimanja konačne prijave koja se vrši putem aplikacije dostupne na mrežnoj stranici Savjeta. Među ostalim ukazala je i na značaj odgovornog planiranja i rasporeda financijskih sredstava kao i na konkretizaciju pri izboru vrste programa koji se prijavljuje te njegova svrstavanja pod određenu kategoriju.

U završnom djelu je predsjednik Savjeta podsjetio sudionike na neke bitne odrednice podnošenja predstojećeg godišnjeg izvješća za 2024. godinu koji će se vršiti po odredbama starih Kriterija. U narednom periodu najavio je novi seminar u organizaciji Stručne službe Savjeta vezano za podnošenje izvješća udruga i ustanova po novim Kriterijima.

SEGREGACIJA U OBRAZOVANJU JE I DALJE RASTUĆI PROBLEM U ZAJEDNICI

Okrugli stol koji je pokrenula Romska organizacija mladih Hrvatske i Centar za kazalište potlačenih POKAZ pokazuju da i dalje nemamo uspješan koncept rješavanja problematike u obrazovanju romske djece koja i dalje trpu segregirane razrede i koja često pohađaju prilagođen program za djecu s poteškoćama čime im se obilježava budućnost.

Često čujemo pojam integracija koji se nerijetko veže s romskom zajednicom, ali koliko se zaista koristi jest drugi pojam. Osobito se problem tiče obrazovanja i kvalitete programa koji prolaze od prvog do osmog razreda te činjenice da približno 36 posto romske djece pohađa etnički segregirane škole.

Takav život je svakodnevica brojne djece koji odrastaju u

zatvorenom krugu, s malim odskokom u realnost tokom boravka u školi, ali i ta realnost nije blagonaklona za njih jer su ostalim djecama oni "drugačiji" u najblažem smislu.

Da je to tako često vidimo u županijama s većim brojem Roma, kao što je sjever Hrvatske koji broji velika naselja i škole u kojima imamo razrede koja pohađaju samo

romska djeca. Nažalost takvi razredi dovode do toga da djeca u budućnosti nemaju iste mogućnosti i znanje kao druga djeca u miješanim razredima ili neromska djeca. Romski razredi ili segregirani razredi evidentno rade i do 30% smanjenom kurikulumu u odnosu na ne-segregirane razrede, pa u praksi nailazimo na djecu koja u drugom razredu ne znaju čitati i pisati ili čak u višim razredima imamo djecu koja jako teško čitaju i pišu osnovne zadatke.

Upravo na te činjenice i podatke je upozoravala Romska organizacije mladih Hrvatske i Centar za kazalište potlačenih POKAZ predstavljajući dokumenta „Prijedlog mjera za ravnopravan pristup obrazovanju s naglaskom na djecu romske nacionalne manjine“. Navedeni prijedlog moramo ozbiljno shvatiti jer se radi **problemu** koji raste iz dana u dan, a činjenica da približno 36% romske djece pohađa etnički segregirane škole potvrđuje da se svi ključni dionici moraju ozbiljnije prihvatiti kreiranju novih mjera i uvažavanja ovakvih prijedloga.

Okrugli stol na kojem su predstavljene preporuke održan je 25. studenog 2024. godine, u prostoru Tribine Grada Zagreba, a sudjelovali su brojni izlagači koji su ključni u rješavanju problema, bilo to na lokalnoj ili na nacionalnoj razini. Među izlagačima je bio Nandor Čapo, ravnatelj Uprave za nacionalne manjine Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih, Maja Odrčić Mikulić, pročelnica Upravnog **odjela** za civilno društvo i ljudska prava međimurske županije, Aleksa Đokić, voditelj Službe za prava nacionalnih manjina, Nikolina Patalen iz Ureda pučke pravobraniteljice, Suzana Kunac iz Saveza Roma u RH Kali Sara, Siniša Senad Musić koji je ujedno predstavljao Romsku organizaciju mladih Hrvatske te Josipa Lulić koja predstavlja Centar za kazalište potlačenih POKAZ.

Prije samog izlaganja je prikazana izvedba forum kazališta „Lakši put“ – kratki kazališni prikaz izazova s kojima se u obrazovnom sustavu suočavaju romska djeca. Predstava doista pokazuje problematiku romske djece koji nerijetko trpe sa svih strana direktnu i indirektnu diskriminaciju od strane učenika, ali i učitelja.

Početno izlaganje prijedloga koji sadrži 14 mjera u području obrazovanja obuhvaćaju sve dobne skupine i razine obrazovanja, a obuhvaćaju sljedeće preporuke:

1. **Ukinuti segregaciju:** Razviti i provesti plan za desegregaciju škola u roku od dvije godine.
2. **Proširiti obuhvat obaveznog obrazovanja:** Proširiti obvezno obrazovanje na dvije godine predškole i tri godine srednje škole.
3. **Implementirati interkulturnu dimenziju u obrazovanje:** Uvesti i razvijati interkulturne elemente i nastavne cjeline u svim nastavnim planovima – uključujući jezik, kulturu i povijest, kako bi se omogućila i poticala uključenost, te sustavno povećati kompetencije i motivaciju nastavnika za rad u interkulturnom okruženju.
4. **Osigurati jezičnu i socijalnu podršku i medijaciju:**

Osigurati dodatne resurse za jezičnu podršku inojezičnim učenicima, kao i podršku educiranih stručnjaka iz područja socijalnog rada i pedagogije.

5. **Povećati zastupljenost Romkinja i Roma u nastavničkim zvanjima:** Osigurati posebne stipendije za Romkinje i Rome koji se školuju za nastavnička zvanja.

Izlaganja su potvrđivale problematiku što je potvrdio ravnatelj Uprave za nacionalne manjine Ministarstva znanosti, obrazovanja i mladih koji je istaknuo da je došlo do preustrojstva uprave u kojoj je osnovana zasebna služba koja će se baviti isključivo obrazovanjem romske nacionalne manjine jer se radi o najkritičnijom zajednicom. Ipak, ističe, se vidi napredak ukoliko se uzme u obzir trenutno stanje i položaj prije 15 godina.

Ipak, iako se govoru o određenom napretku statistika i podatci koje ističe Nikolina Patalen iz Ureda pučke pravobraniteljice pokazuju da se romska djeca više svrstavaju u programe za djecu s poteškoćama u razvoju kojima se ograničava njihov uspjeh u upisu željenog zanimanja. Ujedno se osvrnula na podatke o uspjesima djece koje pohađaju segregirane razrede, u usporedbi s razredima u kojima su mješovita, romska i neromska djeca te je i tu vidljiv rezultat da djeca u segregiranim razredima imaju puno lošije prosječne ocjene od onih koji su ne segregirani. Ujedno je napomenula da je Ured pučke pravobraniteljice podsjetio Vladu Republike Hrvatske da je Europska komisija 2023. godine pokrenula postupak protiv Slovačke zbog segregirane nastave te da je Europski sud za ljudska prava zauzeo stajalište da segregirano stanovanje ne smije biti razlog segregiranog obrazovanja.

Isticani su mnogobrojni problemi od strane udruga, ali i potvrda istih od strane nadležnih institucija koji iznose pomake u području obrazovanja i života romske zajednice, ali svi pomaci ne mogu umanjiti podatak po kojem preko 50% romske djece pohađa prilagođen program obrazovanja.

Problem ostaje zapakiran u različitom obliku

Kroz različite mjere sve je moguće umanjiti, **ne** riješiti, ali umanjiti dio gore navedenog postotka i problem segregiranih razreda. Mnogo djece koja nemaju zdravstvenih problema svrstani su neopravdano po prilagođenom programu i **sam** time im je budućnost u obrazovanju svedena na minimalna postignuća. Obrazovni sustav olakšava problem koji je koštao mnoge članove romske zajednice i koji su ušli u svijet odraslih nepripremljeni i bez temelja iz obrazovanja. Upravo takav pristup koštaće i nove generacije ukoliko se ne unaprijede mjere obrazovanja za pripadnike romske nacionalne manjine i pokrenu kvalitetnije aktivnosti u području obrazovanja, ali ovakvih aktivnosti poput okruglog stola koji podsjeća da romski i pro-romski civilni sektor prati postignuća u provedbi strateških dokumenata te ujedno i nudi pozitivne mjere za rješavanje problema koji kontinuirano raste.

Orhan Memedi

ROMKINJAMA JE PRISTUP KONTRACEPCIJI PUNO TEŽI NEGO POBAČAJ

Zanimljiv članak ističe problem nekorištenja kontracepcije kod Romkinja i problem nedovoljne edukacije Romkinja u području zdravlja i planiranje obitelji. U moru problema koji tišti zajednicu, stopa pobačaja koji je daleko u usporedbi s hrvatskim prosjekom i dalje ne utječe na potrebe jačanja mjera koji bi educirali Romkinje na području Hrvatske i potaknuli češće ginekološke preglede koji bi, uz planirane trudnoće, pomogli Romkinjama u ranom otkrivanju bolesti i kvalitetnijem očuvanju zdravlja. Upravo to nas je potaklo da dijelimo članak koji opširno ističe problematiku Romkinja u području zdravstva i koji možda potakne nove aktivnosti koji će doprinijeti zdravlju Romkinja.

„Ne odlaze žene često ginekologu ni kad su trudne, jer se nema novaca. A za kontracepciju još manje ima. To sigurno nije dobro za kasnije zdravlje žena Romkinja. Recimo, iscrpljivanje romskih žena rađanjem nije nešto što ide u prilog boljem zdravlju žena.“

„One vam znaju po 4, 5, 6 mjeseci biti trudnice, a da nisu još išle na prve ginekološke preglede. Kao razlog navode da znaju da je sve u redu, da nemaju novaca, da nemaju prijevoz...“

„Mlađe djevojke i žene idu na ginekološke preglede. Problem je kod ovih malo starijih. Jednostavno ih je stid ili nešto slično. Mnoge ne razumiju što im doktor govori i to stvara komplikaciju.“

„Sve što je vezano za planiranje obitelji ili rađanje to je kod Roma problem žena i to su teme o kojima se ne govori. Ne kad su muškarci prisutni. To je kao nekakva tradicija. Tako je

i kontracepcija velika tabu tema. Ima neželjenih trudnoća i ja sam molio institucije da nam pomognu. Pa i za troškove pobačaja, ili da se ženama ugradi spirala, jer sve to košta, a žene ne mogu to plaćati.“

Ovako su same Romkinje i Romi prije desetak godina opisivali situaciju zdravstvene skrbi koja se odnosi i na reproduktivno zdravlje. Bili su uključeni u fokus grupu za potrebe kvalitativnog istraživanja koje su među Romima u Hrvatskoj provodile UNDP, Svjetska banka i Europska komisija. Podaci su izuzetno vrijedni, a sudeći prema trendovima, primjenjivi su za opis i današnjeg stanja, jer se odnos i kvaliteta usluga reproduktivnog zdravlja nije puno promijenio ni u općoj populaciji, a još manje prema romskoj manjini. Istraživanje je Ured za ljudska para i prava nacionalnih manjina Vlade RH objavio 2020. godine kao dio poglavlja **publikacije** 'Uključivanje Roma u hrvatsko društvo – žene, mladi i djeca', autorica **Ksenije Klasnić, Suzane Kunac i Petre Rodik**. Projekt je sufinanciran iz fondova EU, a do danas relevantnije ili ilustrativnije podatke o stanju i odnosu prema reproduktivnom zdravlju, pa tako i o pristupu i korištenju kontracepcije u romskoj manjini nemamo.

Stopa pobačaja Romkinja tri puta viša od opće populacije

Ne postoji nikakav podatak koliko Romkinja koristi kontracepciju, kakav je njihov odnos prema njoj, kakav prema pojedinim metodama i kako su i da li su uopće o kontracepciji informirane. O tome se nisu provodila istraživanja. Ono što možemo doznati iz istraživanja o romskim zajednicama u Europi, a riječ je o studijama koje su

radile FRA i UNFPA te zahvatile regionalna područja jugoistočne Europe, da je korištenje suvremene kontracepcije kod Roma i Romkinja u Hrvatskoj slabo zastupljeno. Da se u ovdašnjim romskim zajednicama preferiraju takozvane tradicionalne metode prevencije neželjene trudnoće poput prekinutog snošaja.

Sudeći prema podacima o broju pobačaja, spontanih i induciranih ukupno, Romkinje u odnosu na opću populaciju u Hrvatskoj imaju dva do tri puta veću stopu prekida trudnoće! Štoviše, gledajući trendove po godinama, raste broj pobačaja kod Romkinja. Te je pokazatelje 2021. objavio Hrvatski zavod za javno zdravstvo u [publikaciji](#) 'Javnozdravstveni pokazatelji zdravlja Roma u RH', a uz preporuku da se romskoj zajednici „treba omogućiti kontinuirana edukacija o planiranju obitelji, promicanju reproduktivnog zdravlja i odgovornog spolnog ponašanja, te tim mjerama obuhvatiti ne samo Romkinje nego i njihove partnere. Nije nam poznato da se edukacija u tom smjeru pojačala u protekle tri godina. Kako se nije ni općoj populaciji, jer se u okviru među predmetne teme Zdravlje o reproduktivnom zdravlju i kontracepciji najmanje govori. Ako uopće! A znamo i da sveobuhvatne seksualne edukacije, koja u svojim programima obrađuje teme reproduktivnog zdravlja, pa tako i kontracepcije – u našim školama nema.

Kontracepcija veći tabu od pobačaja

Kao osnovni razlog slabog korištenja kontracepcije same Romkinje navode onaj ekonomski, točnije, siromaštvo. Bilo bi zanimljivo vidjeti kako bi se prema kontracepciji romska zajednica odnosila kada bi ona bila besplatna, puno dostupnija nego što je danas i kada bi o njoj bilo lako doći do informacija. Podsjetimo, u više od trećine EU zemalja troškove kontracepcije svom stanovništvu pokriva javno zdravstvo, posebice mladima do 25. godine. Stoga, čini nam se da se u pozadini nekorištenja kontracepcije kod Roma i Romkinja kriju drugi razlozi. Riječ je o još jakim patrijarhalnim odnosima u romskim zajednicama prema kojima je reproduktivna uloga žena jako važna za prokreaciju i njoj će zajednica žrtvovati ženino zdravlje, pa tako joj i korištenje kontracepcije nije prihvatljivo. Kao što smo u ranijim člancima iznosili, takvim stavovima idu u prilog i hrvatske politike, koje pod utjecajem regresivnih političkih trendova, kontracepciju stavljaju na marginu i ne tretiraju je metodama očuvanja reproduktivnog zdravlja žene.

Romkinje zdravstvene usluge reproduktivnog zdravlja biraju selektivno, a velikim dijelom pod utjecajem vrijednosnih sustava romske zajednice. Tako sve manji broj Romkinja rađa kod kuće, što je ranije bilo uobičajeno.

„Zahvaljujući baznom istraživanju iz 2017. godine, kada se prvi puta i povezuju podaci o etničkoj pripadnosti žena koje su se izjasnile kao Romkinje s podacima o porodicama u zdravstvenim ustanovama, prvi puta su napravljene i određene analize o porodicama Romkinja uz stručnu pomoć u zdravstvenim ustanovama“, navodi Suzana Kunac, jedna od autorica publikacije 'Uključivanje Roma u hrvatsko društvo' i dodaje da u prilog tom podatku govori i kvalitativna analiza podataka iz baznog istraživanja gdje prema tvrdnjama iz intervjua i fokus grupa najveći broj Romkinja rađa djecu u bolnicama, a sve manje u svojim domovima.

50 posto Romkinja prvo dijete rađa u maloljetničkoj dobi

I tu, čini se, priča zastaje. Navike posjeta liječniku radi planiranja obitelji, informiranje o kontracepciji, odlasci ginekologu radi praćenja trudnoće praćenje te traženje zdravstvene skrbi u postnatalnom razdoblju, nisu postale dio zdravstvenog ponašanja. Tu se nije puno toga promijenilo, a ni zdravstveni sustav nije sa svoje strane uložio napore da na promijeni radi. Visoka stopa pobačaja kod Romkinja hrvatski zdravstveni sustav ne brine, jer bi u suprotnom, puno više uložio u edukaciju, informiranje i primjenu kontracepcije.

„Prema kvantitativnim rezultatima baznog istraživanja od Romkinja koje imaju djecu, njih 50 posto, prvo je dijete rodilo u maloljetničkoj dobi, a 17 posto u dobi mlađoj od 16 godina. Samo devet posto ispitanih Romkinja nikad nije rodilo dijete dok ih manje od jedan posto nije znalo odgovoriti na pitanje s koliko su godina rodile prvo dijete. Prosječna dob rađanja prvog djeteta među ženama u uzorku neznatno se smanjila sa 17,8 godina u najstarijoj na 18,1 godina u mlađim generacijama, no nije utvrđena statistički značajna razlika u prosječnoj dobi rađanja prvog djeteta između žena različitih dobnih skupina“, istaknula je Kunac.

ROMI U EUROPI: Raste stopa neplaniranih trudnoća zbog ne korištenja kontracepcije

Dostupna statistika o korištenju kontracepcije u romskoj populaciji u Europi također pokazuje niže stope korištenja kontracepcije u usporedbi s općom populacijom u raznim zemljama. Istraživanja općenito pokazuju da romske zajednice, posebno u srednjoj i istočnoj Europi, prijavljuju niže korištenje suvremenih metoda kontracepcije u usporedbi s ne romskom populacijom u istim zemljama. Populacijski fond UN-a (UNFPA) u svom je izvještaju na ovu temu 2014. objavio da su stope korištenja kontracepcije među Romkinjama u nekim državama bile i 20 posto niže od nacionalnog prosjeka.

Kad je riječ o neplaniranim trudnoćama Svjetska banka je u svom izvještaju izdvojila da Romkinje u Mađarskoj, Rumunjskoj i Bugarskoj imaju veće stope neplaniranih trudnoća, uglavnom zbog niže upotrebe kontracepcije i nedostatka pristupa pouzdanim uslugama planiranja obitelji. U Rumunjskoj, primjerice, oko 60 posto Romkinja ne koristi nikakvu kontracepciju, u Bugarskoj kontracepciju koristi samo 15 posto Romkinja.

Pred Romkinjama su brojne prepreke pri informiranju i pristupu kontracepciji. Jedna od bitnih je nedostatak obrazovanja o reproduktivnom zdravlju i uslugama u planiranju obitelji, a u istraživanjima se bilježi i diskriminacija koje Romkinje doživljavaju u zdravstvenim ustanovama. To ih dodatno obeshrabruje da traže savjete o kontracepciji i primjenu kontracepcije. Istraživanja pokazuju da su Romkinje s višom razinom obrazovanja sklonije koristiti kontracepciju.

Napori za poboljšanje korištenja kontracepcije među romskim zajednicama zahtijevaju višestruki pristup, koji uključuje rješavanje sustavnih prepreka i kulturološki osjetljivo uključivanje koje poštuje vrijednosti i uvjerenja unutar romskih zajednica.

Renata Ivanović – Reci.hr

OBJAVLJEN JE SLIKOVNI RJEČNIK HRVATSKO ROMSKO BAJAŠKOG JEZIKA

U sklopu programa Mjeseca hrvatske knjige te Svjetskog dana romskog jezika, 05. studenog održana je promocija Slikovnog rječnika hrvatsko-romsko-bajaškog jezika.

U Osnovnoj školi Zorke Sever, uz Svjetski dan romskog jezika, promoviran je „Slikovni rječnik hrvatsko-romsko-bajaškog jezika“. Razlog tomu su učenici romske nacionalnosti koji pohađaju školu i koji u svojim domovima pričaju materinskim, bajaškim jezikom. Ističu da škola, u multikulturalnom društvu, nastoji biti rasno i kulturno raznolika zajednica učenika, roditelja i djelatnika, posvećena stvaranju poželjnog, ugodnog i sigurnog mjesta za učenje i rad.

Rječnik je uredila školska knjižničarka Dragana Čubriilo, a izradili su ga učenici koji pohađaju grupu „školski novinari“ i nekolicina učenika romske nacionalne manjine. U rječniku se nalaze riječi koje se koriste u svakodnevnom govoru, od pozdrava i osnovnih pitanja do dijelova tijela, brojeva, boja, članova obitelji.

„Ovaj rječnik je nešto što sam sanjala više od 30 godina, od kad sam u osnovnoj školi susrela prijatelje romske nacionalnosti s kojima sam se pokušavala sporazumijevati. Nažalost, njihov jezik je toliko neprimjetan, i moja je želja bila da pokušam učiniti nešto više, kako bi se zbližila djeca, ali i odrasli, kako bi se asimilirali, ali i kako bi se sačuvala njihova kultura. Na izradi rječnika radilo se dvije školske godine. Učenici su dobro surađivali i jako ozbiljno shvaćali svoje zadatke. Zaista smo ponosni na svoj rječnik. On je od velike važnosti, prvi je takav rječnik u Hrvatskoj i nadam se da će se koristiti u svim mjestima gdje se govori bajaški, kojeg govori 80% pripadnika romske nacionalnosti, istaknula je urednica rječnika.

Ravnateljica škole Zvezdana Martinec zahvalila je učenicima, roditeljima i nastavnicima koji su pomogli u realizaciji rječnika. Naglasila je da je škola Zorke Sever škola po mjeri svakog učenika, te da je „Slikovni rječnik hrvatsko-romsko-bajaškog jezika“, dokaz tome.

„U našoj školi 17% učenika čine učenici romske nacionalnosti, dok u Područnoj školi Donja Gračenica čak ih je 70%. Naš moto je „Njeguemo tradiciju i gradimo budućnost“ te u skladu s njim poštujemo tradiciju obitelji svih naših učenika i zajedno gradimo bolju budućnost za sve njih – rekla je ravnateljica OŠ Zorke Sever.

Zahvalila je učenicima romske nacionalnosti i njihovim roditeljima koji su aktivno sudjelovali u izradi ovog rječnika, kao i školskoj knjižničarki i učiteljicama koje su im pripomogle u radu. Svečanost promocije rječnika uveličali su svojim recitiranjem mnogobrojni učenici. Nakladnik je Gradska knjižnica i čitaonica Popovača, a financijska je sredstva osigurao Grad Popovača.

Orhan Memedi

POBOLJŠANJE UVJETA ŽIVOTA ROMA

80.000 eura za projekte u općinama s romskom zajednicom

Oko 80.000 eura iz proračunskih sredstava dodijeljeno je općinama za izgradnju i obnovu objekata na područjima naseljenim Romima. Ugovori o financijskoj potpori potpisani su 10. prosinca 2024. godine u Ministarstvu prostornog uređenja, graditeljstva i državne imovine, čime je službeno potvrđena provedba ove inicijative koja ima za cilj poboljšati infrastrukturne uvjete na tim područjima.

Općine koje su imale mogućnost podnošenja zahtjeva za sredstva bile su one koje prema podacima Popisa stanovništva iz 2021. godine imaju više od jedan posto pripadnika romske nacionalne manjine ili najmanje 20 pripadnika ove manjine. Ove općine bile su pozvane da sudjeluju u Javnom pozivu koji je raspisan u rujnu ove godine, a odabrani projekti sada mogu biti financijski podržani iz državnog proračuna.

Cilj ove potpore bio je osigurati sredstva za izradu prostornih planova, projektne i druge tehničke dokumentacije koja je nužna za izdavanje građevinskih dozvola i daljnji razvoj infrastrukture na područjima naseljenim Romima. Dobivena sredstva omogućit će lokalnim vlastima da započnu s realizacijom konkretnih infrastrukturnih projekata koji će unaprijediti kvalitetu života stanovnika, a posebno one pripadnike romske zajednice koji žive u tim područjima.

Općine koje su se kvalificirale i dobile sredstva uključuju Petlovac, Mali Bukovec, Đelekovec, Legrad, Peteranec i Đurđevac. Među njima, najviše sredstava, ukupno 25.960 eura, dodijeljeno je općini Petlovac, koja će ta sredstva iskoristiti za izradu projektno-tehničke dokumentacije za gradnju Društvenog doma s trgovim i sportskim igralištem u Baranjskom Petrovom Selu. Ovaj projekt predstavlja značajan korak u stvaranju zajedničkog prostora za okupljanje i socijalizaciju, što je od ključne važnosti za jačanje zajednice.

Uz ovaj projekt, sredstva će biti korištena i za druge infrastrukturne inicijative. Općina Mali Bukovec, primjerice, planira obnoviti zgradu općinske uprave, dok će se u Đelekovcu financirati obnova tržnice, što će unaprijediti lokalnu trgovinu i dostupnost usluga. U Peterancu se planira obnova vrtića, čime će se omogućiti bolje uvjete za djecu i obitelji, dok će Đurđevac iskoristiti sredstva za izradu projektne dokumentacije za izgradnju pješačko-biciklističke staze, što će poboljšati prometnu povezanost i sigurnost svih mještana, ali i posjetitelja.

Ukupno osigurana sredstva za realizaciju svih ovih projekata iznose 79.313,50 eura, a s tim će iznosom biti financirani svi troškovi vezani uz izradu dokumentacije, uključujući prostorne planove, projektne i tehničke specifikacije. Na potpisivanju ugovora, državni tajnik za prostorno uređenje, graditeljstvo i državnu imovinu, Domagoj Orlić, čestitao je općinskim načelnicima i gradonačelniku Đurđevca na kvalitetno pripremljenim projektima i izrazio uvjerenje da će ovi projekti značajno doprinijeti poboljšanju životnih uvjeta romskih zajednica.

Također, Orlić je naglasio kako će se nastaviti s takvim inicijativama u budućnosti jer je poboljšanje položaja romske nacionalne manjine u društvu i dalje prioritet za Vladu Republike Hrvatske. Na potpisivanju ugovora prisutan je bio i saborski zastupnik Veljko Kajtazi, koji je istaknuo kako su sredstva za ovu vrstu potpore od 2016. godine znatno povećana, čime se dodatno unapređuje položaj i integracija romskih zajednica u širu društvenu zajednicu.

Kroz ovakve projekte, cilj je ne samo poboljšati infrastrukturu u općinama s većim udjelom romske populacije, nego i stvarati uvjete za ravnopravan razvoj tih područja, čime se doprinosi smanjenju socijalnih razlika i stvaranju inkluzivnijeg društva.

Marina H.

IN MEMORIAN - ALIJA KRASNIĆI, OSTAVIO JE NEIZBRISIV TRAG U ROMSKOJ KULTURI

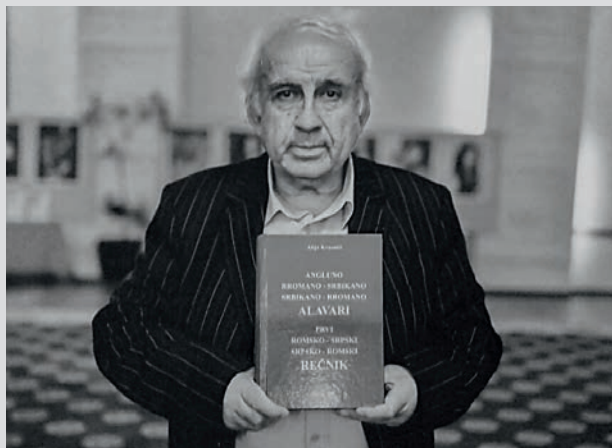
Ikada preminemo, za nama ostaju sama naša djela koja ostavljamo svojim bližnjima kao sjećanje na nas. Alija Krasnići je svojim radom ostavio brojna književna djela cijeloj romskoj zajednici, kojoj će ostati zapamćen kao umjetnik, stvaraoc i aktivista koji je ostavio bogato naslijeđe romskoj zajednici širom svijeta.

Rođen na Kosovu 1952. godine, u blizini Obilića, njegovo djetinjstvo obilježavaju tragedije u kojima gubi majku u ranoj dobi, a kasnije i oca. Zbog teških uvjeta života, njegov otac odlučuje da bi mu bilo bolje kod strica i strine koji tada nisu imali djece, a upravo njegova strina ima veliku ulogu u njegovom odrastanju i nakon smrti njegovog strica. U intervjuima je često isticao ponosno svoju strinu koja ga je odrasla i omogućila da se obrazuje te stvori obitelj.

Njegovo iskustvo i upoznavanje s kulturom kreće u ranoj dobi, već s dvanaest godina i kroz prijatelje se upoznaje s Kulturnim domom u Obiliću u kojem u zrelijoj dobi ostvaruje prve uspjehe. Književnošću se počeo baviti kada je služio vojni rok u JNA, a prvu pjesmu posvetio je svojoj kćeri.

Kroz život je napisao i objavio značajan broj književnih djela u gotovo svim književnim žanrovima te je prepoznatljiv po brojnim proznim djelima, uglavnom kratkih priča, isključivo na romskom jeziku, jer je njegovo čvrsto uvjerenje da je jedini način razvijanja i obogaćivanja romskog jezika stvaranje i objavljivanje na njemu.

Iako je u mlađim danima bio među vodećim osoba u kulturnom životu i građanskom aktivizmu kosovskih Roma, nakon kosovskih sukoba, povlači se iz političkog i civilnog aktivizma te preseljenjem u Suboticu, u Srbiji, posvećuje se književnosti i suradnji s romskim piscima, ostavljajući bogato naslijeđe novim generacijama.

Njegov bogat književni opus uključuje prozna djela, poeziju, drame, antologije i prijevode. Objavio je prvi Romsko-srpski i srpsko-romski rječnik s oko 70 000 riječi. Objavio je i brojne druge rječnike, kao što su: Rječnik stranih riječi, Rječnik stranih riječi u romskom jeziku, Školski rječnik, Romski rječnik – džepno izdanje s 5000 riječi, Rječnik pravnih termina, Školski rječnik sa stranim riječima te Rječnik turskih, arapskih i perzijskih riječi u govoru Roma. Njegova djela su mu prevedena na albanski, makedonski, talijanski i arapski jezik.

Svoj život je posvetio očuvanju romskog jezika te je tokom života ostvario brojna priznanja i nagrade u području književnog stvaralaštva. Ostat će zapamćen kroz svoja djela i doprinos romskoj kulturnoj baštini. Preminuo je u 72. godini života i ovim tekstom odajemo počast velikom stvaraocu koji je život posvetio romskom jeziku i kulturi.

Orhan Memedi

Tati angalji

Duj bare zuralje vasta si me daja
Sar uće plajina ane durune thana,
Duj sumnakajune jakha sar kalje drakha,
Ljenca amare berša thaj sune baxtarda

Lako ilo marol an tiro thaj munrro
Dumutano baro alav sar avdžin gudlo,
Laći phari asvin putrol ane luludjin,
Ane tomnako račipe phabol e memeljnin.

Baxone thaj koljepko sa e čhavorrendji,
Milajesi čirikljine e kamlje čirikljendji
Tati angalji sar jag e šuke kaštendar,
Phare trastasa po dumo čhindi e dromendar.

Alija Krasnići

TOPLI ZAGRLJAJ

Dvije velike tople ruke ima moja majka
Kao visoke planine u dalekim mjestima
Dva zlatna oka kao crno grožđe
Sa njima naše godine i snove usrećila

Njeno srce kuca i u tvoje i moje
Davno veliko ime slatko kao med
Njena teška suza cvate u cvijeću
U tamnoj noći gori svijeća

Sretna kolijevka za djecu
Ljetna ptičja ljubav za ptice
Topli zagrljaj kao vatra od suhih drva
Teškom torbom na ramenu umorna od puta

SADRŽAJ

RAMIZA MEMEDI: ROMKINJE VIŠE NE TRPE OBITELJSKO NASILJE KAO I PRIJE PRORADILA JE NJIHOVA SVIJEST	3
UTISCI IZ ITALIJE: 10 GODINA ROWNI I 15 GODINA ROMNI APS	6
BORBA ZA PRAVDU I PRIZNANJE HOLOKAUSTA ROMA	9
OBILJEŽEN SVJETSKI DAN ROMSKOG JEZIKA	10
MORAMO OČUVATI NAŠ JEZIK!	12
ONE SU PONOS ROMSKE ZAJEDNICE	13
ODRŽAN EDUKATIVNI SEMINAR SAVJETA ZA NACIONALNE MANJINE	15
SEGREGACIJA U OBRAZOVANJU JE I DALJE RASTUĆI PROBLEM U ZAJEDNICI	16
ROMKINJAMA JE PRISTUP KONTRACEPCIJI PUNO TEŽI NEGO POBAČAJ.	18
OBJAVLJEN JE SLIKOVNI RJEČNIK HRVATSKO ROMSKO BAJAŠKOG JEZIKA	20
POBOLJŠANJE UVJETA ŽIVOTA ROMA	21
IN MEMORIAN - ALIJA KRASNIĆI, OSTAVIO JE NEIZBRISIV TRAG U ROMSKOJ KULTURI	22

